

1. წინასიტყვაობა: რა უნდა ისწავლოს მოსწავლემ?

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების მიზანს წარმოადგენს გარკვეული უნარების განვითარება მოსწავლეებში და მათი აღჭურვა შესაბამისი საშუალებებით, რათა მოსწავლეებმა მონაწილეობა მიიღონ იმ გადაწყვეტილებების მიღების პროცესებში, რომლებიც ეხება მათ ინტერესებსა და იმ საზოგადოების ინტერესებს, რომელსაც ისინი ეკუთვნიან.

კონკრეტულ ქმედებას ვასრულებ მხოლოდ მას შემდეგ, რაც მივიღებ გადაწყვეტილებას, ანუ, როდესაც მეცოდინება, რა მსურს. ამ საკითხისადმი უფრო ანალიტიკური მიდგომით, ეს ნიშნავს იმას, რომ პიროვნებას გაცნობიერებული უნდა ჰქონდეს საკუთარი ინტერესები და განსაზღვრული უნდა ჰქონდეს მათი პრიორიტეტულობა, ან კარგად უნდა იცნობდეს და შესწავლილი ჰქონდეს საკითხი, პრობლემა თუ კონფლიქტი და მხოლოდ ამის შემდეგ მიიღოს გადაწყვეტილება, მოქმედების რა კურსი აირჩიოს ან რა კურსს დაუჭიროს მხარი. საკითხის შესწავლა, თავის მხრივ, გულისხმობს საკითხის სწორ აღქმას, ხოლო სწორი აღქმისათვის საჭიროა სარწმუნო ინფორმაცია.

აქედან გამომდინარე, მოსწავლეებს უნდა ესმოდეთ მნიშვნელოვანი პოლიტიკური საკითხები, რაც, ერთი მხრივ, ემსახურება ამ მოვლენების მოსწავლეების მიერ გაცნობიერებას (პოლიტიკის „შესახებ“ სწავლა), ხოლო, მეორე მხრივ, მოსწავლეებში გარკვეული კომპეტენციების განვითარებას, რაც მათ საშუალებას აძლევს, დამოუკიდებლად იმოქმედონ საჭირო დროს: მოიპოვონ ინფორმაცია, აწარმოონ პოლიტიკური საკითხისა თუ პრობლემის ანალიზი, ჩამოიყალიბონ სწორი წარმოდგენა და საკუთარი მიდგომა ამ საკითხებისა და პრობლემების მიმართ. ეს ახალგაზრდა მოქალაქეს პროცესებში მონაწილეობისა და მოქმედების საშუალებას აძლევს (სწავლა დემოკრატიულ პროცესებში მონაწილეობის „მიზნით“).

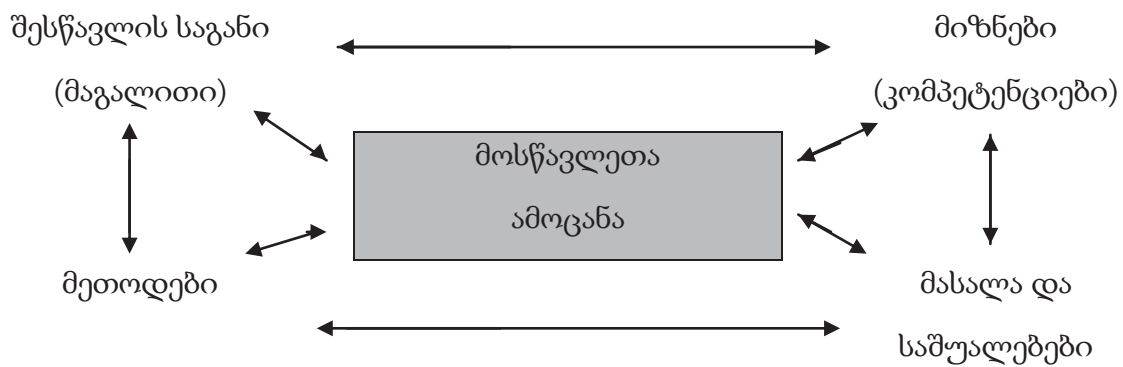
2. პოლიტიკის გაცნობასთან დაკავშირებული ამოცანა და ძირითადი კითხვები

2.1 მასწავლებელთა ამოცანა დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებისას

არა მხოლოდ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაში, არამედ სწავლებისა და სწავლის ყველა სფეროში, ზედმიწევნით ზუსტად შერჩეული მაგალითები მოსწავლეებს ეხმარება შესწავლის კომპლექსური საგნის აღქმასა და გაგებაში. დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების წინამდებარე გამოცემაში შესული მასწავლებელთა სახელმძღვანელოები (წიგნები II-დან V-ის ჩათვლით), რომლებიც განკუთვნილია სასკოლო განათლების დაწყებითი, საშუალო და მაღალი საფეხურებისათვის, ყველა თავში შეიცავს მოცემულ პრინციპს და, ასევე, გვთავაზობს სხვადასხვა შესაძლო მიდგომას. სახელმძღვანელოებში ასევე შესულია მითითება იმის თაობაზე, რომ ეს მაგალითები შესაძლებელია აღებულ იქნას სკოლის მმართველობის კონტექსტიდან ან ნებისმიერ დონეზე განხორციელებული პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღების პროცესიდან, რომელთა შორისაც არჩევანი უნდა გაკეთდეს მოსწავლეების ასაკობრივი ჯგუფის ინტერესების გათვალისწინებით, ასევე მასალის ხელმისაწვდომობის ან მოსწავლეების მიერ მასალის შექმნის შესაძლებლობებისა და სწავლის სასურველი შედეგების გათვალისწინებით.

ეს მაგალითები, ძირითადად, ორი ტიპისაა - პოლიტიკური საკითხის ან პრობლემის ანალიზი, ან პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღების პროცესის ანალიზი. მასწავლებლის კომპეტენციაში შედის გადაწყვეტილების მიღება იმის თაობაზე, თუ რა ტიპის მასალა წარმოადგენს მისი მოსწავლეებისათვის შესაფერის მასალას და რა მასალის მოპოვება იქნება შესაძლებელი.

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაზე პასუხისმგებელი მასწავლებლის ამოცანას, პოლიტიკის თემაზე გაკვეთილის დაგეგმვისა და მოქმედებათა თანამიმდევრობაზე გადაწყვეტილების მიღებისას, წარმოადგენს შემდეგ ელემენტთა ერთმანეთთან დაკავშირება:

ნებისმიერი გაკვეთილის დაგეგმვა წარმოუდგენელია სწავლებისა და სწავლის ამ ელემენტების გათვალისწინებისა და მათი ერთმანეთთან დაკავშირების გარეშე. ამ ელემენტებიდან ერთ-ერთში ცვლილების შეტანა გავლენას იქონიებს დანარჩენ ელემენტებზე. მეორე მხრივ, შესწავლის საგანი შესაძლებელია განისაზღვროს გარკვეული მიზნის გათვალისწინებით და პირიქით - მიზანი შესაძლებელია განისაზღვროს შესწავლის საგნის გათვალისწინებით.

2.2 ძირითადი კითხვები

- რისი კეთების უნარს უნდა ფლობდნენ ჩემი მოსწავლეები მოცემული თავის შესწავლის შემდეგ? რა უნდა გაიგონ მათ და რისი ახსნა უნდა შეეძლოთ სხვებისათვის და რა კრიტერიუმებით უნდა შეეძლოთ ხელმძღვანელობა პოლიტიკურ საკითხზე მსჯელობისას.
- რა საშუალებით უნდა შევაფასო მათი კომპეტენციის განვითარების დონე?
- როგორ შეიძლება ჩემმა მოსწავლეებმა გამოიყენონ ყოველდღიურ ცხოვრებაში ან სკოლაში მიღებული გამოცდილება პოლიტიკის გაცნობისას?
- როგორ აღიქვამენ ჩემი მოსწავლეები პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღებას?
- რამდენად არიან ჩემი მოსწავლეები გარკვეულნი თავიანთ ინტერესებში?
- პოლიტიკაში მიმდინარე რომელი მოვლენები ან რომელი აქტუალური პოლიტიკური საკითხები ეხება ჩემს მოსწავლეებს?
- რომელი აქტუალური პოლიტიკური საკითხების აღქმას შეძლებენ ჩემი მოსწავლეები?
- ეს საკითხები უკავშირდება სკოლის მმართველობას თუ ადგილობრივ, რეგიონულ, ეროვნულ თუ საერთაშორისო პოლიტიკას?

- როგორ წავახალისო ჩემი მოსწავლეები, რომ მიიღონ მონაწილეობა განსახილველი საკითხის არჩევაში?
- რა საშუალებები ან მასალა უნდა შევარჩიო, რომ შესაძლებელი იყოს მასზე განსხვავებული მოსაზრებების გამოთქმა?
- რა დავალება უნდა მივცე ჩემს მოსწავლეებს დამოუკიდებელი სამუშაოს სახით?
- რა ინფორმაციის მოწოდება შეუძლიათ ჩემს მოსწავლეებს მოცემულ საკითხზე?
- რომელი ძირითადი კონცეფციების გამოყენებას შეძლებენ ჩემი მოსწავლეები მოცემული თემისა თუ საკითხის შესახებ მსჯელობისას?
- როგორია ჩემი მოლოდინი ჩემი მოსწავლეების მიერ მოცემულ საკითხზე გამოთქმულ მოსაზრებებთან დაკავშირებით?
- როგორია ჩემი საკუთარი მოსაზრება მოცემულ საკითხთან დაკავშირებით? რა კრიტერიუმებს ვანიჭებ უპირატესობას მოცემულ საკითხზე მსჯელობისას?
- როგორ უნდა უზრუნველყო ის, რომ ჩემი საკუთარი მოსაზრება თავს არ მოვახვიო ჩემს მოსწავლეებს?
- რა ქმედებების გახორციელებას ველი ჩემი მოსწავლეებისაგან?

ვეცნობით პოლიტიკას

სამუშაო ფურცელი 1: როგორ შემოვიტანო პოლიტიკა დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების გაკვეთილებზე?

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების გაკვეთილებზე მოსწავლეებმა უნდა ისწავლონ, როგორ უნდა აღიქვან პოლიტიკა. მაგრამ რა არის პოლიტიკა? რა მახასიათებელი აქცევს თემას პოლიტიკურ საკითხად? ქვემოთ მოყვანილი მაგალითი დაგეხმარებათ მოსწავლეებისათვის პოლიტიკის არსის გაცნობასა და ახსნაში.

მაგალითი

პატარა ქალაქში არის მხოლოდ ერთი სკოლა, რომელშიც სწავლობენ არა მარტო ამ ქალაქის მაცხოვრებელი მოსწავლეები, არამედ მოსწავლეები, რომლებიც ქალაქიდან 20 კმ-ის დაშორებით ცხოვრობენ. სახლიდან სკოლაში და სკოლიდან სახლში სამგზავროდ ისინი სარგებლობენ ავტობუსით. მუნიციპალური მთავრობა ეხმარება დაბალშემოსავლიან ოჯახებს, განსაკუთრებით იმ ოჯახებს, სადაც ორი ან მეტი მოსწავლეა. ავტობუსით მგზავრობისას, ოჯახები სარგებლობენ 25%-დან 75%-მდე შეღავათით.

შექმნილმა ეკონომიკურმა კრიზისმა გამოიწვია მკვეთრი კლება გადასახადებიდან შემოსულ შემოსავლებში. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლები განიხილავენ ხარჯების შემცირების საკითხს, რათა, შესაძლებლობების ფარგლებში, თავიდან აიცილონ კრედიტებით დაფინანსების აუცილებლობა. ზოგიერთი გავლენიანი პოლიტიკოსი და პოლიტიკური მიმომხილველი გამოვიდა წინადადებით, სასკოლო ტრანსპორტით სარგებლობაზე დაწესებული შეღავათების შემცირების ან მათი გაუქმების თაობაზე. ისინი ამტკიცებენ, რომ მთავრობას ეს შეღავათები ჯამში ძალიან ძვირი უჯდება, მაშინ, როცა უმეტესობა ოჯახებისათვის, რომლებიც ამ შეღავათით სარგებლობენ, იგი უმნიშვნელოა. მშობელთა უმეტესობა არ ეთანხმება ამ მოსაზრებას და ემხრობა ამ შეღავათის ძალაში დატოვებას.

ზემოთ მოცემული მაგალითი რეალობიდან არ არის აღებული, მაგრამ, სავარაუდოდ, ეკონომიკური კრიზისის პირობებში, სახელმწიფო ხარჯების შემცირების ერთობ ტიპურ მაგალითს წარმოადგენს. რა პოლიტიკურ ასპექტებს შეიცავს მოცემული მაგალითი?

პოლიტიკის სამგანზომილებიანი მოდელი

პოლიტიკის, როგორც ცნების, სხვადასხვა განმარტება არსებობს. ერთ-ერთი გავრცელებული განმარტება, რომელიც სწავლებისა და სწავლის პროცესისათვის ყველაზე შესაფერისია, იყენებს პოლიტიკის სამგანზომილებიან მოდელს: საკითხები, გადაწყვეტილებები და ინსტიტუციები.

პოლიტიკური საკითხის განზომილება: პოლიტიკაში ადამიანები ცდილობენ, დაიცვან თავიანთი ინტერესები ან მოსაზრებები პრობლემის ან დილემის იდენტიფიცირებისა და გადაჭრის თაობაზე. ზოგჯერ ადამიანები ჯგუფებად ერთიანდებიან, რათა გამოხატონ საერთო ინტერესები. დებატები და დაპირისპირება პოლიტიკაში ძალიან ხშირად ჩვეულებრივ მოვლენად აღიქმება; მათში აისახება პლურალისტური საზოგადოების განსხვავებული ინტერესები და მოსაზრებები, და იმ შემთხვევაში, თუ მშვიდობიანი გზებითა და საშუალებებით გვარდება, საზოგადოების წევრები არ უნდა უფრო ხოლოდნენ მსგავს დებატებს.

პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღების განზომილება: პოლიტიკაში არსებული პრობლემები აქტუალურია, ვინაიდან ეს პრობლემები ეხება მთლიან საზოგადოებას ან ხალხის დიდ ჯგუფებს. ეს პრობლემები მოქმედებასა და რეაგირებას საჭიროებს, აქედან გამომდინარე, მათზე მსჯელობის შედეგი უნდა იყოს გადაწყვეტილება, რომელსაც, თავის მხრივ, გარკვეული ქმედებები მოჰყვება.

პოლიტიკის ინსტიტუციური განზომილება ასახავს იმ ჩარჩოებს, რომლის ფარგლებშიც ხორციელდება პოლიტიკა. ვის და რა ძალაუფლება ენიჭება? როგორ ტარდება არჩევნები? როგორ შემუშავდება კანონები? რა ძალაუფლებას ფლობს საპარლამენტო ოპოზიცია? როგორ ახდენენ ზეგავლენას პოლიტიკურ პროცესებზე ინდივიდუალური პირები და საერთო ინტერესების მქონე ადამიანთა ჯგუფები? აქედან გამომდინარე, ეს განზომილება მოიცავს კონსტიტუციას, წესებსა და კანონებს, რომლებიც განსაზღვრავს პოლიტიკური საკითხის მშვიდობიანად მოგვარების გზებს, დემოკრატიული

გადაწყვეტილების მიღების პროცესების საშუალებით. პოლიტიკის უფრო ფართო ცნება მოიცავს ასევე კულტურულ განზომილებასაც, რომელიც გულისხმობს იმ ღირებულებებსა და დამოკიდებულებებს, რომლებიც განაპირობებს მოქალაქეთა პოლიტიკურ ქცევას.

ძირითადი კითხვები პოლიტიკის სამი პერსპექტივიდან

მოცემული სამი განზომილება, პოლიტიკის სამი პერსპექტივიდან განხილვის საშუალებას იძლევა, რასაც წესრიგში მოჰყავს ის კომპლექსურობა, რომელიც თან ახლავს პოლიტიკური განხილვის საგანს. ამ სამი პოლიტიკური პერსპექტივიდან თითოეული ბადებს საინტერესო კითხვებს. ქვემოთ მოყვანილი კითხვები წარმოადგენს მაგალითებს და შესაძლებელია მათი მოდიფიცირება და მორგება სწავლებისა და სწავლის საგანსა და გარემოებებზე.

პოლიტიკური საკითხების განზომილება		პასუხები		
რაში მდგომარეობს პრობლემა, რომელიც უნდა გადაიჭრას?	სახელმწიფო ვალის გაზრდის საშიშროება ეკონომიკური კრიზისის დროს.			
ვინ არიან ისინი, ვისაც ეხება მოცემული პრობლემა და რა მიზნები და რა ინტერესები ამომრავებთ მათ?	ადგილობრივი პოლიტიკოსები: კრედიტების შემცირება, სახელმწიფო ხარჯების შემცირების საშუალებით. დაბალშემოსავლიანი ოჯახები: სახელმწიფო დახმარების პროგრამის გაგრძელება ოჯახებისათვის, რომლებიც ამას საჭიროებენ			
ადამიანის რომელ უფლებებს ემუქრება დარღვევის საფრთხე?	თანასწორობა და დისკრიმინაციის დაუშვებლობა. უფლება განათლებაზე. სოციალური უზრუნველყოფის უფლება.			
პრობლემის გადაჭრის რა საშუალებები იქნა შემოთავაზებული ან პრობლემის მოგვარების რა გზები განიხილება?	სასკოლო ტრანსპორტით სარგებლობაზე დაწესებული შეღავათების შემცირება ან მათი გაუქმება			
პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღების განზომილება				
ვინ მონაწილეობს გადაწყვეტილების მიღების პროცესში?	პოლიტიკოსები	მედია. კომენტატორები	ოჯახები	
ვის შორის არსებობს თანხმობა და ვის შორის - უთანხმოება?	ეთანხმებიან წინადადებას შეღავათების შემცირების თაობაზე		ეწინააღმდეგებიან შეღავათების შემცირებას	
როგორია მხარეთა შესაძლებლობები - გავლენა იქონიონ საბოლოო გადაწყვეტილებაზე?	სარგებლობენ პირდაპირი კავშირით ადგილობრივ თვითმმართველობასთან		შეუძლიათ მოიპოვონ მხარდაჭერა მოქალაქეთა შორის ან მედიაში	
ვის ხელშია მეტი ძალაუფლება და ვინ ფლობს ნაკლებ ძალაუფლებას?	შესაძლებელია იყოს განსხვავებული. მაგალითი არ შეიცავს ინფორმაციას მოცემულ კითხვაზე			

ვის აქვს ხმათა უმრავლესობის მოპოვების მეტი და ნაკლები შესაძლებლობა?	პოლიტიკოსებს მარტივად შეუძლიათ ხმების უმრავლესობის მოპოვება თვითმმართველობაში; თუმცა იმ შემთხვევაში, თუ მათ გადაწყვეტილებას საზოგადოების მხრიდან მოწონება არ ხვდა წილად, მომავალი არჩევნების დროს, შესაძლოა დაკარგონ მხარდაჭერა საზოგადოების მხრიდან და, შესაბამისად, სიფრთხილით მოეკიდებიან მოცემულ საკითხს
ინსტიტუციური განზომილება (ჩარჩოები)	
კონსტიტუციის ან სამართლებრივი გარემოს რომელი ძირითადი პრინციპები ესადაგება მოცემულ სიტუაციას ან გამოყენებულ იქნა მოცემულ სიტუაციაში?	კონტროლი და ბალანსი, კანონის უზენაესობა, სოციალური უზრუნველყოფა, პრესის თავისუფლება, გამოხატვის თავისუფლება (მშობლები)
ადამიანის უფლებათა რომელი საერთაშორისო და/ან რეგიონული სტანდარტები ესადაგება მოცემულ სიტუაციას?	ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია (1948 წელი) ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია (1950 წელი) ბავშვის უფლებათა კონვენცია (1989 წელი)
რომელი პოლიტიკური ინსტიტუტებია ჩართული გადაწყვეტილების მიღების პროცესში და როგორია მათი ძალაუფლება გადაწყვეტილებაზე ზემოქმედების თვალსაზრისით?	ადგილობრივი თვითმმართველობა, როგორც საკანონმდებლო ორგანო
რომელი კანონები და სამართლებრივი პრინციპები უნდა იქნეს გამოყენებული?	ზემოთ მოყვანილი მაგალითი არ შეიცავს ინფორმაციას ამის შესახებ; თუმცა მოცემული კითხვა წარმოადგენს სტანდარტულ კითხვას, რომელიც ყველა შემთხვევაში უნდა იყოს დასმული

რა მნიშვნელობა ენიჭება მოცემულ ანალიზს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაში?

პოლიტიკის თემის სტრუქტურული და სისტემატური ანალიზი მასწავლებელს ხელს უწყობს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების გაკვეთილის ჩასატარებლად მომზადების პროცესში, ხოლო მოსწავლეებს პოლიტიკის გაცნობაში ეხმარება.

მასწავლებელს ეძლევა საშუალება:

- ზემოთ მოყვანილი მაგალითის მსგავსი სიტუაციის მოყვანით, მოსწავლეთა ყურადღება შეაჩეროს პოლიტიკის მხოლოდ ერთ განზომილებაზე, რათა დაანახოს მოსწავლეებს, როგორ ფუნქციონირებს პოლიტიკური ინსტიტუციის სისტემა, როგორ იღებენ პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებს, ან რას წარმოადგენს პოლიტიკური საკითხი და როგორ არის შესაძლებელი მისი გადაჭრა;

- სიტუაციური მაგალითი გამოიყენოს გადაწყვეტილების მიღების პროცესის ინსცენირებისათვის, სადაც მოსწავლეები სხვადასხვა როლს ინაწილებენ და მოლაპარაკების საშუალებით იღებენ გადაწყვეტილებას;
- შემდგომი გაკვეთილებისათვის მედიის მიერ გაშუქებული მოვლენებიდან მისი მოსწავლეებისათვის უფრო შესაფერისი მასალა მოიძიოს.

მოსწავლეებს ეძლევათ საშუალება:

- განივითარონ კომპეტენციები პოლიტიკური საკითხების, გადაწყვეტილებების მიღების პროცესების და პოლიტიკური ინსტიტუციების აღქმისა და მათ შესახებ არსებული ინფორმაციის შერჩევის თვალსაზრისით;
- ისწავლონ კითხვების დასმა, რომელიც მათ საკითხის ანალიზის პროცესში დაეხმარება;
- ისწავლონ, თუ როგორ უნდა გაართვან თავი კომპლექსურ საკითხს, მის ცალკეულ ასპექტებზე ფოკუსირებითა და სხვადასხვა პერსპექტივიდან მისი განხილვის საშუალებით.

ვეცნობით პოლიტიკას

სამუშაო ფურცელი 2: როგორ ჩავერთო მოსწავლეების მიერ პოლიტიკური საკითხების განხილვის პროცესში?

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ძირითად ამოცანას წარმოადგენს მოსწავლეების აღჭურვა სათანადო საშუალებებით, რათა მათ შეძლონ, ჩაერთონ იმ საზოგადოებაში მიმდინარე პროცესებში, რომელსაც ეკუთვნიან და მონაწილეობა მიიღონ პოლიტიკურ პროცესებში. ამგვარი ქმედების განსახორციელებლად მოსწავლეები კარგად უნდა ერკვეოდნენ იმაში, თუ რისი მიღწევა სურთ მათ; პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობის მიზნებსა და სტრატეგიებს განაპირობებს ანალიზი და მსჯელობა.

როგორ უნდა შეუწყოს ხელი დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაზე პასუხისმგებელმა მასწავლებელმა მოსწავლეების მიერ პოლიტიკური საკითხის განხილვის პროცესს? მოსწავლეები, საკითხების განხილვისა და გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში, ემოციურად მოქმედებენ და ხშირად საკუთარ ინტუიციას ეყრდნობიან. როგორ უნდა ვაიძულოთ ისინი, უფრო პრაგმატულად და გონივრულად მიუდგნენ პოლიტიკურ საკითხებს?

რა კრიტერიუმებით ვსარგებლობთ პოლიტიკური საკითხის განხილვისას?

ამავე თავის წინა ნაწილში მოყვანილი მაგალითი შეგვიძლია გამოვიყენოთ იმის სადემონსტრაციოდ, თუ როგორ განისაზღვრება და შეჯერდება ერთმანეთთან კრიტერიუმები, პოლიტიკურ საკითხზე მსჯელობისას. წინამდებარე თავში მოცემულ ამ ორ ნაწილში მოყვანილი ერთი და იგივე მაგალითი გვიჩვენებს, თუ როგორ უნდა გავაანალიზოთ პოლიტიკური საკითხი სხვადასხვა პერსპექტივიდან. პოლიტიკურ საკითხზე მსჯელობისას ყურადღება გამახვილებულია პოლიტიკური საკითხის განზომილებაზე (იხილეთ წინა სამუშაო ფურცელი) და ხდება მისი სიღრმისეული შესწავლა.

მაგალითი

პატარა ქალაქში არის მხოლოდ ერთი სკოლა, რომელშიც სწავლობენ არა მარტო ამ ქალაქის მაცხოვრებელი მოსწავლეები, არამედ მოსწავლეები, რომლებიც ქალაქიდან 20 კმ-ის დაშორებით ცხოვრობენ. სახლიდან სკოლაში და სკოლიდან სახლში სამგზავროდ ისინი სარგებლობენ ავტობუსით. მუნიციპალური მთავრობა ეხმარება დაბალშემოსავლიან ოჯახებს, განსაკუთრებით იმ ოჯახებს, სადაც ორი ან მეტი მოსწავლეა. ავტობუსით მგზავრობისას, ოჯახები სარგებლობენ 25%-დან 75%-მდე შეღავათით.

შექმნილმა ეკონომიკურმა კრიზისმა გამოიწვია მკვეთრი კლება გადასახადებიდან შემოსულ შემოსავლებში. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლები განიხილავენ ხარჯების შემცირების საკითხს, რათა, შესაძლებლობების ფარგლებში, თავიდან აიცილონ კრედიტებით დაფინანსების აუცილებლობა. ზოგიერთი გავლენიანი პოლიტიკოსი და პოლიტიკური მიმომხილველი გამოვიდა წინადადებით, სასკოლო ტრანსპორტით სარგებლობაზე დაწესებული შეღავათების შემცირების ან მათი გაუქმების თაობაზე. ისინი ამტკიცებენ, რომ მთავრობას ეს შეღავათები ჯამში ძალიან ძვირი უჯდება, მაშინ, როცა უმეტესობა ოჯახებისათვის, რომლებიც ამ შეღავათით სარგებლობენ, იგი უმნიშვნელოა. მშობელთა უმეტესობა არ ეთანხმება ამ მოსაზრებას და ემხრობა ამ შეღავათის ძალაში დატოვებას.

ზემოთ მოცემული მაგალითი რეალობიდან არ არის აღებული, მაგრამ, სავარაუდოდ, ეკონომიკური კრიზისის პირობებში, სახელმწიფო ხარჯების შემცირების ერთობ ტიპურ მაგალითს წარმოადგენს. როგორ უნდა იქნეს განხილული მოცემული საკითხი?

ადგილობრივი მთავრობის წინაშე დგება ამოცანა, რომელიც ორი მიზნის მიღწევას ემსახურება, ორივეს მიღწევა თანაბრად რთულია.

1. დაბალშემოსავლიან ოჯახებს დახმარება სჭირდება; რაც გულისხმობს, რომ ბიუჯეტის გარკვეული ნაწილი გამოყოფილი უნდა იყოს ამ ოჯახების დასახმარებლად.

2. მთავრობამ უნდა მოაგვაროს პრობლემა, რომელიც უკავშირდება საგადასახადო შემოსავლების ვარდნას ეკონომიკური კრიზისის პირობებში; რა შემთხვევაშიც წამოიჭრება საკითხი იმასთან დაკავშირებით, თუ რა დონეზე უნდა შემცირდეს ხარჯები, მათ შორის, დაბალშემოსავლიან ოჯახების დასახმარებლად გამოყოფილი ბიუჯეტი.

ეს ორი მიზანი ერთმანეთთან შეუთავსებელია, ვინაიდან ერთის მიღწევა გამორიცხავს მეორე მიზნის მიღწევას. პირველი მიზანი გულისხმობს დანახარჯს, ხოლო მეორე - დანაზოგს. გამოსავალი, რომელიც კრედიტით დაფინანსებას გულისხმობს, არასასურველი შედეგის მომტანია. ეს გამოსავალი მხოლოდ მოკლევადიან შედეგს ითვალისწინებს, რის შემდეგაც, საკრედიტო დავალიანებისა და შესაბამისი პროცენტის დაფარვა სახელმწიფო ფინანსებს მძიმე ტვირთად დააწვება. გარდა ამისა, ამგვარი ქმედება გაზრდის ინფლაციის დონეს.

პოლიტიკური გადაწყვეტილების განხილვის ორი ძირითადი კრიტერიუმი

დემოკრატიულ სახელმწიფოში გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ჩართულნი არიან არა მარტო პოლიტიკური ლიდერები, არამედ მოქალაქეებიც. მხოლოდ ამ შემთხვევაში ეძლევათ მოქალაქეებს მთავრობის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების მხარდაჭერის ან მის წინააღმდეგ გამოსვლის საშუალება.

პოლიტიკური საკითხის განხილვა შეიძლება შევადაროთ კონსტრუქტივისტული აზროვნების პროცესს, რომელიც შინაგან დაპირისპირებას გულისხმობს. სხვადასხვა დაინტერესებული მხარე განსხვავებულ ღირებულებებსა და პრინციპებს ემხრობა, რაც განსხვავებული გადაწყვეტილებების მიღებას გულისხმობს. ინდივიდუალური პირი ამ შემთხვევაში მოსამართლის როლში გამოდის, რომელიც ისმენს ყველა მხარის მიერ გამოთქმულ არგუმენტებს, აჯერებს მათ, ახარისხებს პრიორიტეტულობის მიხედვით და გამოაქვს განაჩენი, რომელიც განაპირობებს შემდგომ ქმედებას. მოცემული მაგალითის შესახებ მსჯელობის საუკეთესო მაგალითი მოცემულია ქვევით.

პირველი გამომსვლელი

ჩვენი საზოგადოება ადამიანის უფლებათა პრინციპების ერთგულია და ამ პრინციპების უმეტესობა ჩვენს კონსტიტუციაშია ჩადებული. ამ უფლებებში შედის უფლება

განათლებაზე³⁰ და ცხოვრების ადეკვატური პირობების უფლება³¹. ოჯახები სარგებლობენ სახელმწიფოს თანადგომით. ოჯახები მთლიან საზოგადოებას ემსახურებიან, იღებენ რა პასუხისმგებლობას ახალგაზრდა თაობის აღზრდაზე. შესაბამისად, ჩვენ გვაკისრია ვალდებულება, განსაკუთრებული მზრუნველობა გამოვიჩინოთ იმ ოჯახებისადმი, რომელთა შემოსავალიც დაბალია. აქედან გამომდინარე, მოვითხოვ, რომ სასკოლო ტრანსპორტზე შეღავათები ხელუხლებელი დარჩეს, განსაკუთრებით ამ გაჭირვების ჟამს.

მეორე გამომსვლელი

საზოგადოებაზე პასუხისმგებლობის აღება ნიშნავს იმას, რომ ჩვენ უნდა შევძლოთ იმ პრობლემებისა და საფრთხეების იდენტიფიცირება, რომელიც ჩვენს საზოგადოებას ემუქრება და უნდა დავრწმუნდეთ, რომ ეს პრობლემები მოგვარებულია. ახლო პერსპექტივაში ჩვენ ვერ შევძლებთ იმაზე მეტი ხარჯი გავწიოთ, რის საშუალებასაც ჩვენი შემოსავლები გვაძლევს. თუ გადასახადებიდან შემოსული შემოსავლები მცირდება, ჩვენ უნდა ვიზრუნოთ იმაზე, რომ ასევე შემცირდეს ჩვენ მიერ გაწეული ხარჯები. ჩვენ შეღავათს გავუწევთ ოჯახებს, თუ მათზე დაწესებულ შეღავათებს აღებული კრედიტით დავაფინანსებთ. მაგრამ, ყველა მათგანს და განსაკუთრებით მათ შვილებს, სამომავლოდ, მოუწევთ ამ კრედიტის დაფარვა, და დამატებითი ხარჯების გაღება პროცენტების დასაფარად. შექმნილი ფინანსური კრიზისიდან გონივრული გამოსავლის მიგნება და ეფექტური გადაწყვეტილების მიღება ყველას სასარგებლოდ იქნება მიმართული. აქედან გამომდინარე, მე მოვითხოვ ხარჯების იმ დონეზე შემცირებას, რომელიც თავიდან აგვარიდებს კრედიტის აღების აუცილებლობას და თხოვნით მივმართავ ოჯახებს, გვერდში ამოგვიდგნენ ამ საქმეში.

შესაძლებელია, მეტ გამომსვლელს მიეცეს უფლება, გამოთქვას საკუთარი მოსაზრება ამ საკითხთან დაკავშირებით. მაგალითად, მესამე გამომსვლელს შეუძლია, ისაუბროს გადაწყვეტილების სამომავლო, სასურველ და არასასურველ შედეგებზე, მაგალითად, მდგრადი განვითარების თვალსაზრისით. რა შედეგების მომტანი შეიძლება იყოს ეს გადაწყვეტილება ჩვენი პლანეტისათვის, როგორ აისახება იგი მომავალი თაობის

³⁰ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის ოქმი (1952 წლის 20 მარტი), მუხლი 2.

³¹ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია (1948 წლის 10 დეკემბერი), მუხლი 25.

ინტერესებსა და ცხოვრების პირობებზე, ეკონომიკურ ზრდაზე ან სოციალური კიბის ქვედა საფეხურზე მყოფ სოციალურ ჯგუფებზე?

პოლიტიკური საკითხის განხილვის ორი ძირითადი პერსპექტივა

პირველმა ორმა გამომსვლელმა გამოხატა პასუხისმგებლობის ორი განსხვავებული გაგება. პირველი გამომსვლელის მიერ გამოხატული პასუხისმგებლობის განმარტება ნორმატიულია და ეფუძნება ადამიანის უფლებათა ღირებულებების სისტემას. სიღარიბე ადამიანის ღირსებას ლახავს და, აქედან გამომდინარე, სახელმწიფომ არ უნდა შეამციროს შეღავათები, რომლითაც იგი დაბალშემოსავლიან ოჯახებს ეხმარება. მეორე გამომსვლელის მიერ გამოხატული პასუხისმგებლობის განმარტება არ ეფუძნება ღირებულებებს, ნაცვლად ამისა, მასში ყურადღება მიზანზეა გადატანილი. საზოგადოების წინაშე მდგარი მწვავე პრობლემის ეფექტური გადაწყვეტა მნიშვნელოვანია და მიუღებელია ნებისმიერი ტაბუ, რომელიც წინ ეღობება ამგვარი გადაწყვეტილების მიღებას.

მესამე გამომსვლელი საკუთარ სიტყვაში ორივე ასპექტს ეხება, განიხილავს რა გადაწყვეტილების გრძელვადიან შედეგებს.

მარტივად რომ ვთქვათ, საზოგადოების წევრებს ამოძრავებთ სურვილი, ხელისუფლების მხრიდან აღქმულ იქნან როგორც ადამიანები და ისარგებლონ საკუთარი მოსაზრების გამოთქმის უფლებით იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ იმართება საზოგადოება, რომლის წევრებსაც ისინი წარმოადგენენ (პირველი გამომსვლელი); ასევე, ამოძრავებთ სურვილი, მათი ქვეყნის მართვა სათანადოდ და ეფექტურად ხორციელდებოდეს (მეორე გამომსვლელი).

ამ საკითხის განხილვამ შესაძლებელია ჩიხში მოგვამწყვდიოს, იმ შემთხვევაში, თუ გამომსვლელები ცალმხრივ მსჯელობას განავითარებენ, ერთნი მხოლოდ ღირებულებებზე დაფუძნებულს, მეორენი - მხოლოდ მიზანზე ორიენტირებულს. ორივე მოსაზრებას საკუთარი გამართლება აქვს, მაგრამ სხვადასხვა მიმართულებით გაიშლება მსჯელობა, იმ შემთხვევაში, თუ არ მოხერხდება მათი შეჯერება.

პოლიტიკური საკითხების განხილვა დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების გაკვეთილებზე

სკოლაში მოსწავლეები სარგებლობენ აზრისა და გამოხატვის თავისუფლებით.³² აქედან გამომდინარე, მოსწავლეებს, რომლებმაც მოისმინეს დებატები, თავისუფლად შეუძლიათ, მიიღონ გადაწყვეტილება. მასწავლებელი არ უნდა ჩაერთოს განხილვის პროცესში გამომსვლელის სახით და არ უნდა გამოთქვას საკუთარი მოსაზრება იმასთან დაკავშირებით, თუ რა არის ამ საკითხის „სწორი“ მიმართულებით გადაჭრის გზა;³³ დემოკრატიულ საზოგადოებაში არავინ ფლობს იმის განსაზღვრისათვის საჭირო აბსოლუტურ სტანდარტებს, თუ რომელი გადაწყვეტილება წარმოადგენს „მართებულ“ და „სწორ“ გადაწყვეტილებას. აქედან გამომდინარე, მასწავლებელმა უნდა შეიკავოს თავი საკუთარი მოსაზრების გამოთქმისაგან, რათა არ დაუშვას მოსწავლეების მიერ გადაწყვეტილების მიღების პროცესზე ზემოქმედება, არ აიძულოს ისინი, მიიღონ ესა თუ ის გადაწყვეტილება ან საერთოდ მიიღონ გადაწყვეტილება. არჩევანს მოსწავლეები აკეთებენ, და არა მასწავლებელი.

შესაბამისად, მოსწავლეები თავად ირჩევენ კრიტერიუმებს. მათ კარგად უნდა გააცნობიერონ პოლიტიკურ საკითხზე მსჯელობისას გამოთქმული მოსაზრებები. ეს საკმაოდ დიდი წინგადადგმული ნაბიჯია იმ მსჯელობასთან შედარებით, რომელიც ემოციებსა და ინტუიციას ემყარება (რა არის „კარგი“ და რა არის „ცუდი“). სწავლების შედარებით მაღალ საფეხურზე, მოსწავლეებს შეუძლიათ, დაასაბუთონ, თუ რა გახდა მათ მიერ ამა თუ იმ კრიტერიუმზე არჩევანის გაკეთების მიზეზი.

თუმცა მოსწავლეებმა უნდა გააცნობიერონ, რომ პოლიტიკაში საჭიროა გადაწყვეტილების მიღება და რომ, ფაქტობრივად, გადაწყვეტილების მიღებისაგან თავის შეკავებაც გარკვეული გადაწყვეტილების მიღების ტოლფასია. აქედან გამომდინარე, მოსწავლეებისათვის არ არის საკმარისი, პოლიტიკური საკითხის განხილვისას, მხოლოდ მოუსმინონ გამომსვლელებს და გამოთქვან საწინააღმდეგო მოსაზრებები, ასევე, საჭიროა, რომ მათ გარკვეული გადაწყვეტილება მიიღონ.

³² ბავშვის უფლებათა კონვენცია (1989 წლის 20 ნოემბერი), მუხლები 13 და 14; ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია (1950 წლის 4 ნოემბერი) მუხლები 9 და 10.

³³ იხილეთ, წინამდებარე სახელმძღვანელოში მოცემული სამუშაო ფურცელი, რომელიც ეხება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებაზე პასუხისმგებელ მასწავლებელთა პროფესიულ ეთიკას.

ძირითადად, როდესაც მოსწავლეები ურთიერთგამომრიცხავ მიზნებს აწყდებიან, ისე, როგორც ეს მაგალითში მოყვანილ პოლიტიკურ საკითხზე მსჯელობისას მოხდა, მათ შეიძლება:

- მიიღონ გადაწყვეტილება იმასთან დაკავშირებით, თუ რა არის პრიორიტეტული, დაბალშემოსავლიანი ოჯახებისათვის დაწესებული შეღავათების შენარჩუნება თუ ხარჯების მკვეთრი შემცირების პოლიტიკა;
- გამონახონ კომპრომისი: რომელიც მოცემულ შემთხვევაში გულისხმობს დაბალშემოსავლიანი ოჯახებისათვის დაწესებული შეღავათების ოდნავ შემცირებასა და ნაწილობრივ ზომიერი კრედიტით დაფინანსებას; ამასთან, კარგად დაფიქრდნენ იმაზე, თუ როგორ განაწილდეს შემცირებული ბიუჯეტი ისე, რომ მათ, ვისაც შეღავათი ყველაზე მეტად სჭირდებათ, კვლავ მიეცეთ მისით სარგებლობის საშუალება; რაც ტექნიკური დეტალების მნიშვნელობას წარმოაჩენს, ადამიანის უფლებათა დაცვის თვალსაზრისით.

სხვადასხვა მეთოდი, მაგრამ არა ყველა, ეხმარება მოსწავლეებს პოლიტიკური საკითხის განხილვაში. ეს მეთოდები მოიცავს:

- საკითხის საერთო საკლასო განხილვას - კრიტიკული აზროვნება, დებატები და განხილვები;
- წერით სამუშაოს, რომელზეც მასწავლებელი საკუთარ კომენტარს აკეთებს;
- ამოცანაზე დაფუძნებულ სწავლებას, რომელიც შემდგომ გულისხმობს დეტალური მოხსენებების გაკეთებისა და განხილვის ეტაპს.

მასწავლებლის მიერ შერჩეული თემა უნდა იძლეოდეს მკვეთრად საპირისპირო მოსაზრებების გაჩენის საშუალებას და უნდა შეესაბამებოდეს მოსწავლეების განათლების დონეს, რაც იმას ნიშნავს, რომ არ უნდა იყოს ზედმეტად რთული და გასაგები უნდა იყოს მოსწავლეებისათვის. მიმდინარე მოვლენები და აქტუალური საკითხები მოსწავლეებს მეტად აინტერესებთ, მაგრამ, ამავდროულად, მსგავსი საკითხები გარკვეულ სირთულეებს გულისხმობს, ვინაიდან როგორც მასწავლებელი, ასევე მოსწავლეებიც, პიონერთა როლში გამოდიან.